

გლობალიზაცია და ენობრივი პროცესები

ნინო ფუტყარაძე

ბათუმის სახელმწიფო საზღვაო
აკადემიის დოქტორანტი

რეზიუმე

კვლევის მიზანს წარმოადგენს გლობალიზაციის პირობებში ენობრივი პროცესები და ახალი უცხო ლექსიკური ერთეულები, რომლებიც უხვი რაოდენობით არის წარმოდგენილი ქართულ დარგობრივ ტერმინოლოგიებში. ეს ახალი უცხო ლექსიკური ერთეულები შემოდის იმავე ფორმით, როგორითაც საწყის ენაში გვხვდება. ანუ უცხო წარმომავლობის ტერმინები ექვემდებარება ქართულ ფონეტიკურ და მორფოლოგიურ ნების და ამ გზით ხდება მათი ადაპტირება.

თანამედროვე ქართულ ენაში ანგლოციზმების სიუხვე შეიმჩნევა ყველა დარგის ტერმინოლოგიურ სისტემებში.

ინგლისური ენის გლობალიზაცია მსოფლიოს მასშტაბებით მიმდინარეობს. ენის პოპულარიზაციას ხელს უწყობს საინფორმაციო ტექნოლოგიების ზრდა, ამდენად შეიძლება ითქვას, რომ ინგლისური - ტექნოლოგიების ენაა. უცხო ტერმინთა ლექსიკური ერთეულების ზრდა ხელს უწყობს ენის, როგორც დინამიკურ ფენომენის განვითარებას, მაგრამ უცხო ტერმინების იმ ინტენსივობით მიღება, რომელიც ასე ნათლად იკვეთება, სცილდება დასაშვებ ნორმებს.

საკვანძო სიტყვები: ენობრივი პროცესები, უცხო ლექსიკური ერთეულები, ქართული დარგობრივი ტერმინოლოგია, ანგლოციზმები, ენობრივი გლობალიზაციის პროცესები.

შესავალი

XXI საუკუნეში - გლობალიზაციისა და მაღალი ტექნოლოგიების ეპოქაში ენა, როგორც საქართველოს სახელმწიფო ენა, მწვავე პრობლემების წინაშე დგას. ქართული ენის სრულფასოვანი ფუნქციონირებისა და განვითარების თვალსაზრისით,

მნიშვნელოვანია სპეციალური დარგობრივი ტერმინოლოგიური მუშაობის დაგეგმვა, მართვა-კონტროლი ყველა სფეროში. აუცილებელია ერთიანი ტერმინოლოგიური სისტემის შექმნა, რომელიც შეესაბამება როგორც საერთაშორისო სტანდარტებს, ასევე ქართული ენის ნორმებს.

ტერმინები სამეცნიერო ენის ხერხემალია, სამეცნიერო ენას, მის განვითარებას კი დიდი მნიშვნელობა აქვს სახელმწიფო ენის სრულფასოვანი ფუნქციონირების უზრუნველსაყოფად. „ტერმინი განსაკუთრებული ენობრივი ნიშანია, რომელიც უზრუნველყოფს სპეციალისტებს შორის ურთიერთგაგებას გარკვეული დარგის ფარგლებში.

ძირითადი ნაწილი

ლექსიკა ყველაზე ცვალებადი კომპონენტია ენისა. ენის განვითარება სხვა ენებთან ურთიერთობის დადებითი შედეგია, კომუნიკაციის სფეროში გლობალიზაციის პროცესს ხელს უწყობს ციფრული ტექნოლოგიები, სატელეფონო კავშირების და ელექტრონული საშუალებების განვითარება. ამ კონტექსტში ეროვნული იდენტობის დაცვა-შენარჩუნებისათვის განსაკუთრებულად მნიშვნელოვანი როლი ეკისრება ენას, რომელშიც გარე ენობრივი „გლობალური“ მიმდინარე ცვლილებები თავისებურად აისახება. ეს, უპირველეს ყოვლისა, ეხება ენის ლექსიკურ ფონდს, რომელიც თანამედროვე გლობალურ-ტექნიკური პროგრესის სისწრაფეს ასეთივე სისწრაფით ვერ ეწევა, და ენის ლექსიკური ფონდი ვერ ასახავს ამ პროცესებს სინქრონიულ რეჟიმში. შესაბამისად, დომინანტი ენიდან შემოდის ლექსიკური ერთეულები იმავე ფორმით, როგორითაც საწყის ენაში გვხვდება, ამის შედეგად მკვიდრდება ეს უცხო ერთეულები, რომელთა შესატყვისი ლექსიკური ერთეულების ფორმირებისათვის, ფაქტობრივად დრო არ რჩება.

გლობალიზაციის ტენდენციათა გათვალისწინებით თანამედროვე ქართულ ენას მჭიდრო ურთიერთობა უწევს დღეს მსოფლიო დომინანტ „lingua franca“-დ წოდებულ ინგლისურთან. (Lingua franca-იტალიური სიტყვაა. ფრანკების ენა, რომე-

ლიც ერთხანს ხმელთაშუა ზღვის საპორტო ქალაქების საერთაშორისო ენა იყო). თითქმის ორი საუკუნის განმავლობაში ქართულ ენაში უხვად მკვიდრდებოდა რუსიციზმები. თანამედროვე ქართულ ენაში კი ანგლიციზმების სიუხვე შეიმჩნევა ყველა დარგის ტერმინოლოგიურ სისტემებში. ბრიტანელი ლინგვისტი დევიდ კრისტალი მიიჩნევს, რომ ინგლისური ენა ერთადერთია როგორც პერსპექტიული ენა და გამოკვეთს ინგლისური ენის შესაძლო გლობალურ ენად გადაქცევის პერსპექტივებს. ინგლისური ენა დომინირებს როგორც ოფიციალური, სამუშაო ენა სხვადასხვა საერთაშორისო ორგანიზაციაში, (გაერო, ევროსაბჭო, ეუთო) ხოლო სიმპოზიუმებსა და კონფერენციებზე ძირითად სამუშაო ენად ითვლება.

ინგლისური ენის გლობალიზაცია მსოფლიოს მასშტაბებით მიმდინარეობს. ინგლისური, როგორც საერთაშორისო ენა უკანასკნელი წლებში ფართოდ გავრცელდა და მისი ზეგავლენა საქართველოშიც იგრძნობა. „ანგლიზაცია“ უმტკივნეულოდ არ მიმდინარეობს ქართულ დარგობრივ ტერმინოლოგიებში. ბოლო დროს მომრავლებული უცხო ენობრივი ერთეულების დამკვიდრებას ეკონომიკური და ტექნიკური ევოლუცია განაპირობებს. ტექნიკის განვითარების კვალდაკვალ იქმნება ახალი ტერმინები. ინგლისური ენის პოპულარიზაციას ხელი შეუწყო ასევე საინფორმაციო ტექნოლოგიების ზრდამაც, ამდენად, შეიძლება ითქვას, რომ ინგლისური - ტექნოლოგიების ენაა. მსოფლიოს იმ ქვეყნებში, რომლებშიც წარმოებული ტექნიკა შედის, ინფორმაცია ინგლისურ ენაზე უფრო ადვილად აღიქმება, ვიდრე სხვა ენებზე, მაგალითად, ჩინურად ან გერმანულად. ინფორმაციულ ეპოქაში მნიშვნელოვანი ხდება სწორედ ის ენა, რომელზეც ვრცელდება ინფორმაცია, შეიძლება ითქვას რომ ინგლისური ენა, მსოფლიო ენის სტატუსითაც სარგებლობს, ის ორი, სხვადასხვა ენის მატარებელი მოსაუბრეთა სასაუბრო ურთიერთობის დამყარების საუკეთესო საშუალებაა.

დარგობრივი ტერმინოლოგია წარმოადგენს სპეციალურ დარგობრივ ლექსიკურ ფონდს, რომელშიც თავმოყრილია ამა თუ იმ დარგის ძირითადი ცნებები. თანამედროვე რეალობ-

აში ქართულ დარგობრივ ტერმინოლოგიის საკითხი პრობლემურია, რადგან დღეს მრავალი ახალი ტერმინი დამკვიდრდა ენაში იმ ჟღერადობით და ხშირად იმავე ფორმით, როგორც ისინი ჟღერს საწყის ენაში, უცხო სიტყვების ასეთი მოზღვა-ვება შეიძლება აიხსნას იმით, რომ არ არსებობს სრულყოფილი ორენოვანი დარგობრივი ლექსიკონი და უამრავ ტერმინს არ აქვს ექვივალენტი ქართულ ენაში, ან ერთი უცხო სიტყვის გამოყენება უფრო მარტივია ვიდრე მშობლიურ ენაზე მისი განმარტებითი მნიშვნელობის გამოყენება, ასევე ლინგვისტიკაში გამოიყენება ტერმინი ენობრივი პრესტიჟი (ფრანგული სიტყვაა-**PRESTIGE**), რაც გულისხმობს იმას, რომ მოსაუბრე საუბრის დროს შეგნებულად ირჩევს ამა თუ იმ ენობრივ ვარიანტს, ეს ძირითადად გავლენას ახდენს ახალგაზრდა თაობაზე და ასუსტებს მათ მიერ მშობლიური ენის სრულყოფილად ათვისების პროცესს. მაგალითად: ინკლუზივი - ჩათვლით -**INCLUSIVE**; მანუალი - ხელის - **MANUAL**; მენეჯერი - მმართველი - **MANAGER**; მერჩენდაიზერი - მყიდველი - გამყიდველი - **MERCHANDISER**; დილერი - ვაჭარი - **DEALER**; ბილინგი - ანგარიშფაქტურა - **BILLING**; გრითერი - სტუმრების მიმღები პირი - **GREETER**; მესიჯი - შეტყობინება **MESSAGE**; კოგნიტიური - შემეცნებითი - **COGNITIVE**; კრეატიული - შემოქმედებითი - **CREATIVE**; ლაიქი - მოწონება - **LIKE**; ჩექ ინი - სასტუმროში გაჩერება - **CHECK INN**; ფრენდი - მეგობარი - **FRIEND**; მარკეტინგი - საწარმოო გამსაღებელი საქმიანობის მართვის თანამედროვე სისტემა-**MARKETING**; სუპერვაიზერი - ზედამხედველი, მეთვალყურე - **SUPERVISER**.

შედეგად ჩანს, რომ ამ შემთხვევაში თითოეულ ზემოთ-მოყვანილ ტერმინს მოეძებნება მისი ქართული ექვივალენტი, თუმცა ისინი თანამედროვე რეალობაში პოპულარობით არ სარგებლობენ. დღეს ქართველი იშვიათად იტყვის „გამოვხატავ, გამოვთქვამ გამოვკვეთ“ - თითოეულის ნაცვლად გამოიყენება „ვაფიქსირებ“. ჩვენ თვალწინ იქმნება უცხო სიტყვები, რომლებსაც „საერთაშორისო ქართული“ შეიძლება ვუწოდოთ. ყველა ენას მოეპოვება საკუთარი სამუშალებანი, რომლის დახ-

მარებითაც იქმნება ახალი ლექსიკური ერთეული, ქართული ენა ამ მიზნით აფიქსებს იყენებს. აფიქსაციის დახმარებით ხერხდება ტერმინის შეფუთვა ენის ლექსიკურ ფონდში. (ა. ლლონტი, „ქართული ლექსიკოლოგიის საფუძვლები“, 1988). მაგალითად: ჩეთი - CHAT; ბლანკი - BLANK; ბალანსი - BALANCE; ფაქსი - FAX; ფაილი - FILE; პრინტერ - PRINTER; ტესტი - TEST; კაბელი - CABLE; კაპიტალი - CAPITAL.

უცხო წარმომავლობის ტერმინი ექვემდებარება ქართულ ფონეტიკურ და მორფოლოგიურ წესებს და ამ გზით ხდება მისი ადაპტირება. ზემოთქმულიდან გამომდინარე, შეიძლება ითქვას, რომ უცხო ტერმინთა ლექსიკური ერთეულების რიცხვი უფრო და უფრო იზრდება. ეს ხელს უწყობს ენის, როგორც დინამიკურ ფენომენის განვითარებას, მაგრამ უცხო ტერმინების იმ ინტენსივობით მიღება, რომელიც ასე ნათლად იკვეთება, სცილდება დასაშვებ ნორმებს.

დასკვნა

ლინგვისტიკაში გლობალიზაციის ერთ-ერთ უმთავრეს საფრთხედ, შეგვიძლია მივიჩნიოთ „ენათა გაქრობა“, ეროვნული ენის გაურკვეველობა. დღეს, როგორც არასდროს, ისე გვჭირდება ქართული სამეცნიერო ენის დახვეწა, გამართვა, განვითარება. ენაზე ზრუნვა ნებისმიერი სახელმწიფოსთვის მნიშვნელოვანი საკითხი უნდა იყოს. მაგრამ მისი მხრიდან უფრო პრიორიტეტული საკითხი არის ეკონომიკური და სოციალური განვითარება და არა ენის დაცვა და გადარჩენა, ენობრივი პოლიტიკის გატარება. აუცილებელია შეიქმნას ტერმინები რამდენიმე ახალი დარგისთვის (ეკონომიკა, მათემატიკა, ფიზიკა, ქიმია, ბიოლოგია, მარკეტინგი, ლოგისტიკა, მედიცინა, ინფორმატიკა და სხვა). ტერმინთშემოქმედების მართვა სახელმწიფოს ენობრივი პოლიტიკის საკითხია. როგორც ცნობილი ყირგიზი მწერალი ჩინგიზ აიტმატოვი ამბობს „Бессмертие народа в его языке“.

REFERENCE:

1. A Glonti „Georgian lexicology“,1988
- 2.R.Gambashidze „Georgian terminology and main principles of creating new terms “1986
4. Antrushina G.B. „English Lexicology”2000.
5. David Crystal „The consequences of Global English”.
6. Jones. G. „English for specific purposes” 1990.
7. Vinogradov. S. „Introduction to theory of translation “ 2001.

GLOBALIZATION AND LANGUAGE PROCESSES

Nino Putkaradze, Phd student,
Batumi State Maritime Academy.

Resume

The article focuses on the use of English words in present-day Georgian language, and modern Georgian lexical fund. Lexical fund is the most changeable part of the language, new technical achievements stimulate the process of creating new terms in the language. New terms are transferred to Georgian language with its own form or they get new formulation by adding affixes. The most of the English words have equivalents in Georgian language, but in spite of this anglicisms are more popular. In the process of globalization, enormous technological and cultural changes, every living language needs to gain new notions. English Language has become the lingua franca within trade, tourism, science, technology etc. It is growing in importance as a global language. The Georgian language is exposed to some kind of threat. Thus, nowadays there exists special need in correct Georgian terminology, correct scientific language.

Key words: Globalization, terminology, new notions, anglicism, terminological borrowings.